Oplata pocztowa uiszczono ryczaltem.

У гэтым нумары 6 страніц.

Цана асобнага нумару 20 грош.

БЕЛАРУСКАЯ ДОЛЯ

Выходзіць тры разы ў тыдзень.

Адрэс рэдакцыі і адміністрацыі: Вільня, Віленская вул. 12, п. 6. (Wileńska 12, m. 6).
Рэдакцыя адчынена ад 12 да 2 г. штодня апрача сьвяточных дзён. Адміністрацыя ад 9 да 3 г.

Падпіска на адзін месяц з дастаўкай да хаты 2 зл. Для заграніцы ўдвая даражэй.
Перамена адрэса 30 грошы.

Няпрынятыя ў друк рукапісы назад не вяртаюцца. Аплата надрукованага залежыць ад Рэдакцыі.
Цана абвестак: перад тэкстам 25 грош., сярод тэксту 20 грош. і на 4 стр. 15 гр., за радок пэтыту ў 1 шп

№ 17. Вільня, Субота, 7-га сакавіка 1925 г. Год I.

Прамова дэп. Бр. Тарашкевіча

на паседжаньні Сойму ў справе ўставу аб чужаземцах.

Праект уставу аб чужаземцах бясспрэчна належыць да раду тых праектаў, якія ў апошнія часы называюць санацыйнымі ў адносінах да такзваных „Усходніх Крэсаў“; ён вельмі характэрны з гэтага пагляду і іменна паказуе, як урад маніцца аздараўляць адносіны на „Крэсах“, з якога боку падыходзе да гэтае санацыі. Вось-жа ізноў магу сказаць, што ўрад усьцяж стаіць на такім становішчы: „перш успакаеньне, а пасьля рэформы“,—значыць, на становішчы, на якім стаяў Сталыпін і якое давяло Расею да катастрофы.

Нам, панове, падаюць устаў аб чужаземцах, які ў істоце сваей зьяўляецца ўставам карным, бо гавора іменна аб тым, хто мае быць выкінуты на падставе вельмі шырокіх правоў, дадзеных старостам і ваяводам, значыць, наагул адміністрацыйным уладам. І вось, панове, прыходзяць да нас з гэтым уставам у той час, калі запраўды акуратна невядома, хто-ж зьяўляецца грамадзянінам Польскае дзяржавы? Праўда, істнуе закон аб польскім абыватэльстве з 20 студзеня 1920 году, але жыцьцё паказала, што закон гэты ня толькі гвалціць Вэрсальскі трактат, які павінен-жа абязываць Польшчу,—але і ні ў якой меры ня вытрымлівае жыцьцёвае практыкі.

Які-ж істнуе праўны стан у адносінах да польскага абыватэльтва? На Усходніх Землях — да часу прызнаньня саюзнымі дзяржавамі ўсходніх граніц Польшчы—некаторай падставай зьяўляўся Рыжскі трактат. На падставе Рыжскага трактату запраўды можна было не даваць польскага абыватэльства цэламу раду жыхараў Усходніх Зямель, Заходняе Беларусі і Заходняе Украіны. З гэтага нагляду можна было не даваць абыватэльства, бо Рыжскі трактат вымагае ад некаторае катэгорыі людзей прыпіскі да пэўных становых кніг. Ведама, гэта рабіла страшэнную крыўду і шкоду мяйсцоваму насяленьню, якое тут жыве ад дзядоў-прадзедаў. Але ў канцы канцоў да часу прызнаньня ўсходніх граніц можна было гэтую самую справу тлумачыць так, што ўрад усё-ж такі мае нейкую падставу для сваіх пастункаў. Пасьля прызнаньня саюзнымі дзяржавамі ўсходніх граніц мусіў абязываць Вэрсальскі трактат, і Вэрсальскаму трактату не павінен быў пярэчыць ніводзін іншы закон, бо да гэтага Польшча забавязалася пры надпісаньні Вэрсальскага трактату. Вось-жа аказалася, што польскі ўрад па-стараму стаіць на грунце толькі Рыжскага трактату, тлумачучы яго нават вельмі вузка, а на дзеле Вэрсальскага трактату зусім не прызнае. А іменна, не прызнае дзьвюх прынцыповых рэчаў, дзьвюх рэчаў, асьвячоных вякамі,—што абыватэльства на землях, якія дзяржава набывае ў выніку вайны, апіраецца перад усім на дзьвюх падставах, а іменна: на фактычным пражываньні і на ўраджэньні з бацькоў, аселых на нейкай тэрыторыі, хоць-бы дзеці іх урадзіліся і жылі не на гэтай тэрыторыі, а на нейкай другой.

З Вэрсальскім трактатам сталася нязвычайна цікавая і характэрная рэч. Тут польскі ўрад дазволіў сабе ўчыніць—не магу знайсьці лепшага слова — папросту некаторае сфальшаваньне. А іменна: перакладаючы абязываючы францускі тэкст, дзе было сказана: пражываючыя—domiciliés, раз пераклаў „zamieszkali“, а другі раз—„stale zamieszkali“. Польскі ўрад стварыў новы, няпрызнаны саюзнымі дзяржавамі і міжнародавым правам тэрмін „stale zamieszkali“ (стала аселыя). Апіраючыся на гэтым тэрміне, адвольна ім створаным, на гэтым адвольным тлумачэньні, польскі ўрад пастаянна адмаўляў польскага абыватэльства цэламу раду людзей, якія дзеля палітычных прычын былі нявыгоднымі для адміністрацыі.

Аднак-жа, справа шчасьліва перайшла — з прычыны грамадзян нямецкае нацыянальнасьці — у гэткі кампэтэнтны трыбунал, як трыбунал у Гаазе. Гааскі трыбунал у нямецкай справе зусім бяссумліўна выясьніў, што абазначае гэтае domicilium, ці domiciliés. Гэта не мае такога значэньня, якое прыпісываў яму польскі ўрад. „Być zamieszkałym“ гэта ня значыць быць фармальна прыпісаным да нейкіх становых кніг, аб якой прыпісцы законадаўца, падпісваючы Вэрсальскі трактат, ня меў паняцьця; але domicilium папросту абазначае, што чалавек фактычна жыве на гэтай тэрыторыі. І вось далей, панове, польскія ўрады, вядучы ў гэтай справе перагаворы з Немцамі, мусілі прызнаць слушнасьць становішча Гааскага трыбуналу, і цяпер, гледзячы на дзеяльнасьць адміністрацыі на „Крэсах“, асабліва-ж на т.-зв. Усходніх, трэба сказаць, што ў адносінах да спраў абыватэльства Польская Рэчпаспалітая зусім не аглядаецца на Вэрсальскі трактат, на якім адначасна хоча абаперці сваё існаваньне. Адным словам, гэтыя сучасныя польскія ўлады самі падкапываюць пад той фундамант, на якім хочуць будаваць сваё праўнае становішча. Гэтак выглядае цяперашні праўны стан. Праўда,—у адзін мамэнт — у часох, калі міністрам унутраных спраў быў п. міністар Гюбнэр, а віцэ-міністрам п. Людкевіч,—дык гэны вось п. Людкевіч намыкаўся зрабіць нейкія лібэралізуючыя ўступкі папросту вымогам жыцьця. Гэта меліся быць у некаторым родзе палягчэньні ў адносінах да тых нібы-то жыхароў, а папраўдзе грамадзян Польшчы, каб яны лягчэй маглі гэнае польскае абыватэльства набыць. Але гэтыя вельмі скромныя пачынаньні нічога не памаглі, і фактычны стан, які быў, такі і ёсьць. А іменна: цэлы рад людзей пазбаўлены гэтага абыватэльства і выкідаецца за бальшавіцкую граніцу.

Сёлета я жыў ля самае граніцы і бачыў гэнае запраўднае пекла, што тамака тварылася. Блізу што-дня некага ўначы адсылалі з паліцыяй да граніцы і выкідалі на той бок. Бальшавікі, ведама, іх ня прыймалі, ня думалі прыймаць і выкідалі ізноў на гэты бок. Згэтуль іх ізноў выкідалі—і так многа разоў. Ды ўрэшце гэтых людзей або нехта падстрэліваў—польская, ці бальшавіцкая паліцыя (ведаю рад такіх выпадкаў,—такі пераход граніцы ня вельмі прыемны і ня вельмі бясьпечны!), або ўрэшце, пасьля доўгага прабываньня пад адміністрацыйным арыштам, гэтыя людзі варочаліся да сябе і сядзелі няпрызнаныя.

Гэтых абыватэльскіх правоў не тасуюць такжа да праваслаўнага духавенства. Цэлы рад праваслаўных духоўных — ня ўсе, але вельмі многа, мо' нават большасьць, — паходзіць з мяйсцовага насяленьня, аселага тут ад дзядоў-прадзедаў. Усё іхняе няшчасьце тутака ў тым, што яны, як заяўляе ўрад, ня прыпісаны ні да якіх кніг. Людзі дакумантамі даводзяць, што дзед тутака радзіўся, што бацька тутака радзіўся, што самі тутака радзіліся і вучыліся,—нічога не памагае!

Другая катэгорыя людзей — гэта тыя, што мелі няшчасьце скончыць навуку ў школе, ці то сярэдняй, ці вышэйшай, ці нават вучыцельскую сэмінарыю. Тыя, што скончылі вучыцельскую сэмінарыю, спэцыяльна прызнаюцца за страшных, непрымірымых ворагаў польскае дзяржаўнасьці; гэтых найхутчэй выкідаюць, і ім найтрудней даецца абыватэльства. Бывалі такія здарэньні, што бацька, сястра, брат — усе запісаны ў становыя кнігі, а таму, хто якраз скончыў сярэднюю школу, урад гэтак тлумача: „Вы скончылі сярэднюю ці вышэйшую школу, дык мелі права выпісацца з становых кніг, а калі мелі права, значыць выпісаліся, дык мы вас і выкідаем“.

Адміністрацыйная практыка даходзіць да абсурдаў. Некалі я казаў, што цэлы рад дэпутатаў з Беларускага і Украінскага Клюбаў зьвярнуліся да старостаў, каб выдаў ім пашпарты — „dowody osobiste“, як польскім грамадзянам, і гэныя старосты адказвалі: „выбачайце, панове, вы перш павінны даказаць, што вы ўпісаны ў кнігі“. Вымаюць легітымацыі, паказуюць, — нічога не памагае! Яны кажуць: „гэта нічога не даказывае, што вы—дэпутат. Вы павінны даказаць, што вы — грамадзянін польскае дзяржавы“. Вось, панове, каб вас пераканаць, дабаўлю, што нядаўна—іменна, каб праверыць гэта,— я зьвярнуўся да віленскага староства і сам у гэтым пераканаўся. Высокі ўрадовец сказаў мне: „Пан ёсьць дэпутат, але пану могуць ня выдаць асабістага доваду, пан павінен даказаць, што пан — абыватэль“. І толькі тады, калі я зьвярнуў увагу старосты на артыкул Канстытуцыі, што дэпутатам у Сойме можа быць толькі польскі грамадзянін,—староста, пакапаўшыся хіба ў падручніку лёгікі, збудаваў сылягізм, пры чым я павінен быў памагаць яму пры будове гэтага сылягізму. І толькі пасьля староста сказаў: „Так, аднак-жа пан запраўды ёсьць абыватэль польскае дзяржавы“.

Дык, калі няма ўставу аб абыватэльстве,— то як паны міністры прыходзяць з другім уставам— карным?

Віцэ-маршалак Морачэвскі: Прашу канчаць!

Дэпут. Тарашкевіч: Я канчаю і кажу, што цяперашні стан—гэта ёсьць пагвалчэньне трактатаў, а падача ўставу аб чужаземцах—гэта наагул перакуленьне ўсялякага сэнсу наагул, з якім паны міністры хацелі-бы — прынамся яны гэтак заяўляюць—падхадзіць да „аздараўленьня Крэсаў“.

Падаю дзьве прапазіцыі: 1) Сойм пераходзе да парадку дня над гэтым уставам. 2) Урад заклікаецца ў месячны срок падаць новы ўстаў аб абыватэльстве, згодна з Вэрсальскім трактатам.

Колькі маем вучыцялёў?

(*Паводле анкеты* Ц. *Б. Шк. Рады*).

Цэнтральная Беларуская Школьная Рада зрабіла вялікую работу дзеля выясьненьня нашых настаўніцкіх сілаў, якімі можна скарыстацца дзеля ладжаньня беларускіх школ. Вось жменя вынікаў анкеты Ц. Б. Ш. Р. ў гэтай справе.

Адказаў на анкету паступіла 628. Але трэба адразу адзначыць, што лічба гэтая—далёка не адпавядае запраўднай лічба беларускіх настаўнікаў. Аб гэтым найлепш гавора такі факт: як ведама, на кракаўскіх курсах у свой час было каля 200 вучыцялёў, але з іх лічбы на анкету адказалі ўсяго толькі каля 50,— значыць, 150 вучыцялёў, працуючых цяпер у польскіх школах, не адважыліся адгукнуцца на заклік Ц. Б. Ш. Р. Вось-жа, калі прымем за факт, што ня толькі гэныя 150 душ баяліся адкрыта прызнацца да сваей беларускасьці (з увагі на магчымыя рэпрэсіі з боку школьнае ўлады і інш.), ды што іншыя беларускія паветы не далі ніводнага адказу,— дык можна сьмела сказаць, што ў гэты мамэнт у межах Заходняе Беларусі ёсьць ня менш тысячы настаўнікаў народных школаў.

Што-ж прадстаўляюць гэныя 628 вучыцялёў, якія прыслалі свае адказы на анкету Ц. Б. Шк. Рады?

Адказы даюць магчымасьць нарысаваць поўны абраз пэдагагічнае падгатоўкі нашага вучыцельства—яго адукацыю і стаж.

I. Адукацыя:

1) вышэйшая пачаткавая школа бяз званьня вучыцеля 33 чал., 2) вышэйшая пачаткавая школа з званьнем вучыцеля 184 чал., 3) ніжэй 4-х клясаў гімназіі 14 чал., 4) 4 клясы гімназіі 12 чал., 5) 5 клясаў гімназіі 15 чал., 6) 6 клясаў гімназіі 38 чал., 7) 7 клясаў гімназіі 37 чал., 8) 8 клясаў гімназіі 54 чал., 9) 2-класовая падгатаваўчая царкоўная школа і экзамен на званьне вучыцеля парк.-прых. школы 38 чал., 10) царк.-вучыц. школа 18 чал., 11) эпархіяльная школа 15 чал., 12) духоўная сэмінарыя скончана 16 чал., 13) духоўная сэмінарыя недакончана 3 чал., 14) вучыцельская сэмінарыя скон. 113 чал., 15) вучыцельская сэмінарыя недаконч. 4 чал., 16) вучыцельск. інстытут скончан. 12 чал., 17) вучыцельск. інстытут недаконч. 3 чал., 18) вышэйшая школа сконч. 3 чал., 19) вышэйшая школа недаконч. 6 чал., 20) беларускія курсы сконч. 96 чал., 21) беларускія курсы недаконч. 532 чал., 22) польскія курсы сконч. 56 чал., 23) польскія курсы недаконч. 572 чал.

ВЯЛІКІ ПРЭЗЫДЭНТ.

(Да 75-летняга юбілею Прэзыдэнта Масарыка).

7 сакавіка с. года мінае 75 гадоў ад дня нарадзін першага прэзыдэнта Чэхаславацкае рэспублікі прафэсара Тамаша-Герыга Масарыка. Чэхаславацкая рэспубліка рыхтуецца да ўрачыстага адсьветкаваньня юблілею свайго прэзыдэнта, а ўвесь культурна-палітычны сьвет напэўна адгукнецца аб вялікіх заслугах Т. Г. Масарыка перед усім чалавецтвам. Беларуская калёнія ў Чэхаславакіі скромна далучаецца да гэтага сьветкаваньня чытаньнем рэфератаў аб Масарыку.

Для азнаямленьня беларускага грамадзянства з жыцём і культурна-палітычнаю працаю прэзыдэнта Масарыка мы пазволім сабе даць тутака кароткі нарыс яго жыцьця, з якога відаць, што Масарык ня выйшаў не з шляхоцкае і ня з чыноўніцкае, але з беднай працоўнай сялянскай сям'і. Сваею няўпыннаю працаю ён дабіўся таго, што цяперака ўвесь сьвет паважае яго ня толькі, як мудрэйшага з прэзыдэнтаў, але як вучонага філёзафа-палітыка і магутнага праціўніка ўсялякага уціску, фальшу, дэмагогіі і ўтапізма.

Тамаш Масарык радзіўся 7 сакавіка 1850 году ў Гаданіне, на Мараве, у славацкай сям'і, ад бедных бацькоў (бацька яго служыў парабкам—фурманом у панскім двары). Да 14 гадоў ён скончыў народную сельскую школу, вучыўся трохі ў нямецкай рэальнай школе і быў памоцнікам сельскага вучыцеля. Далей ён быў пасланы ў Вену вучыцца мастацкага сьлясарства. Убачыўшы, што малаток з накавальняй, клешчы, напільнік і станок не здаваляюць яго пытлівае думкі, ён пакінуў Вену і вярнуўся да бацькоў. Хочучы вучыцца далей і ня маючы за што, Масарык працаваў дома ў кузьні кавалём і разам вучыўся. Калі яму было 16 гадоў, ён ужо мог вытрымаць экзамен у другую клясу гімназіі ў Боне, на Мараве. Там ён добра вучыўся і лічыўся першым вучнем сваей клясы Але, як ён быў целам і душай больш дасьпелы, чым яго сябры, ды па сваім паглядам больш паступовы, а па характару адкрыты і ня любячы падхлебства, то часта паміж ім і яго школьнымі сябрамі, а нават часам і вучыцелямі ўзьнімаліся спрэчкі. Быстрая галава яго заўсёды хацела ўнікнуць у істоты рэчаў і дайсьці праўды. Цяжка было талентнага вучня прымусіць верыць у тое, у што яго розум казаў ня верыць. Пасьля ўсяго гэтага Масарык ізноў апыніўся ў Вене, дзе скончыў гімназію, там жа скончыў Унівэрсытэт і ў 1876 годзе дастаў ступень доктара філязофіі.

Яшчэ вучнем Масарык пільна вучыўся чужых моваў, а асабліва расейскай, францускай і ангельскай. Пазнаўшы добра гэтыя мовы, ён ужо мог і другіх навучаць іх; гэтым ён дабываў сабе грошы на жыцьцё ў чужым вялікім месьце.

На Унівэрсытэце Масарык з усім сваім гарачым тэмпэрамантам увайшоў у студэнцкае жыцьцё Акадэмічны саюз знайшоў у ім пільнага, цьвярозага працаўніка і талентнага прамоўцу, дзеля гэтага ён быў выбраны за старшыню акадэмічнага саюзу. Гэтак з часам—дзякуючы яго грамадзкай працы—з Масарыка выпрацаваўся культурны, грамадзянскі і палітычны дзеяч.

Знаньне чужых моў цягнула маладога доктара філязофіі да чужых краёў. Ён пабываў у Расеі, Францыі і Англіі і шмат разаў быў у Амэрыцы, дзе знайшоў сабе жонку па прозьвішчу Герыг і ажаніўся ў Нью-Іорку. Па амэрыканскаму звычаю ён прыняў на сябе і прозьвішча жонкі і дагэтуль падпісываецца: Tomasz-Garrigue Masaryk.

Масарык жыў вельмі скромна з таго, што зарабляў сваей працай.

Па скanчэньні навук ён быў вучыцелем гімназіі ў Вене, у 1879 г. быў назначаны доцэнтам Венскага (нямецкага) Унівэрсытэту, а ў 1882 г.— прафэсарам чэскага Карлавага Унівэрсытэту ў Празе, дзе пачынаецца яго гарачая дзеяльнасьць на карысьць Чэхаславацкага народу. У 1883 г. ён залажыў журнал „Athenaeum“, у якім павёў барацьбу за ачыстку чэскай веды; у 1886 г. ў газэце „Czas“ вёў вострую барацьбу проці рэакцыйна-нацыяналістычнага грамадзянства, а ў навуковую працу і ў нацыянальна-палітычнае жыцьцё ўвеў асновы крытычнага рэалізму.—Гэта барацьба зблізіла яго з младачэскаю партыяй, ад якой ён у 1891 г. прыняў мандат дэпутата да Аўстрыйскага парляманту ў Вене, а ў 1892 г. быў таксама выбраны дэпутатам да Чэскага Земскага Сойму ў Празе. За гарачую прамову ў Венскім парляманце, 18 лістапада 1892 г., у якой дамагаўся незалежнасьці чэскіх зямель, быў абвінавачаны немцамі ў здрадзе Аўстрыйскай дзяржавы. У 1893 г. зрокся палітыкі і двух мандатаў, заняўшыся толькі культурнай працай. Напісаў дзьве кнігі: „філязофію чэскай гісторыі“ і „А пасланьніцтве чэскага народу“; апроч таго рэдагаваў газэту „Naszadoba“. У 1899 г. Масарык вытрымаў вялікую барацьбу за абарону жыда Гільзнэра, абвінавачанага ў рытуальным забойстве хрысьціянскага хлопчыка. У 1907 г. ён ізноў быў выбраны дэпутатам да Венскага парляманту, дзе сьмела пачаў кампанію проці міністра закардонных спраў графа Эрэнталя, які, пры дапамозе шпіёна Фріцюнга, сфабрыкаваў палітычны працэс проці 53 загрэбскіх харватаў, абвінавачываючы іх у здрадзе. Масарык сваю правату даказаў. Таксама ён заступаўся за прыкарпацкіх Украінцаў, якіх мадзяры (вэнгры) абвінавацілі ў здрадзе на карысьць Расеі.

У 1914 г., на пачатку сусьветнай вайны Масарык не без небясьпекі ўцёк з Чэхіі заграніцу. За ўвесь час вайны ён пабываў у Галяндыі, Італіі, Швайцарыі, Англіі, Францыі, Расеі (ня раз) і Амэрыцы, дзе працаваў на карысьць Чэхаславацкага народу, даказываючы, што Аўстра-Вэнгрыя павінна быць разбіта і славяне вызвалены. Маючы вялікую навуковую і культурна-палітычную падгатоўку, маючы шырокія пагляды, ён усюды знайшоў сабе шмат прыяцеляў і прыхільнікаў, як: у Францыі — праф. Дэніс, у Англіі — Скот Віятор (Seton Watson), у Амэрыцы — прэзыдэнт Вільсон і інш., якія крэпка падтрымалі яго ідэю. Пры гэтай працы шмат памагаў яму уцёкшы з Чэхіі заraз за ім Д-р Эдвард Бэнэш, цяперашні міністар закардонных спраў.

Масарык напісаў больш за 80 кніг і брашур у чэскай, нямецкай, францускай, ангельскай і расейскай мовах на розныя тэмы, як напрыклад: аб сацыяльным пытаньні, аб палітыцы і дыпляматыі, аб рэлігіі, славянстве, клерыкалізьме, дэмакратыі, аб ідэалах гуманізму, аб навейшай філязофіі і рэлігіі, аб Яне Гусе, аб свабодзе сумленьня, аб сацыялізьме і марксізьме, аб алькагалізьме, аб ведзе і веры філязофіі, сацыялёгіі і рэлігіі, аб расейскай рэвалюцыі 1905 г., аб „Новай Эўропе“ і т. д.

Яго сьмела можна назваць неўтамімым і адважным барацьбітам за праўду, права і справядлівасьць, за чыстату думак і перакананьняў.

Чэхаславакі справядліва назвалі Масарыка сваім бацькам—асвабадзіцелем і выбралі яго сваім прэзыдэнтам аж да яго сьмерці.

Ня глядзячы на свае 75 гадоў, прэзыдэнт Масарык пільна працуе ўмыслова і фізычна. Ён раніцай кожны дзень лёгка і жвава езьдзіць конна і выглядаець досыць добра. Ад душы, пажадаем Яму добрага здароўя і даўгавечнасьці!

Мікола Вяршынін.

Прага Чэская
25 лютага 1925 г.

ІІ. Прыкладныя знаньні:

1) рэгенцкія курсы прайшлі 3 чал., 2) дашкольнага выхаваньня прайшлі 3 чал., 3) садоўніцтва і пчалярства прайшлі 4 чал., 4) сельскагаспадарчыя прайшлі 5 чал.

ІІІ. Пэдагагічны стаж:

1) бяз стажу 120 чал., 2) ад 1 да 2 гадоў 124 чал., 3) ад 2 да 5 гадоў 145 чал., 4) ад 5 узвыш 229 чал.

Як відаць з адказаў 20—23 табліцы, І, **усе 628 настаўнікаў і настаўніц, калі ня скончылі, дык прынамся вучыліся на дапаўняючых настаўніцкіх курсах—як беларускіх, так і польскіх,** незалежна ад атрыманае асноўнае адукацыі. І толькі $19^0/_0$ ня мае пэдагагічнага стажу.

Паводле полу, адказаўшыя на анкету дзеляцца гэтак: мужчыскага полу—417, жаноцкага—211.

Цікава „геаграфія“ па дзелу вучыцельскіх сіл. Трэба тут перад усім адзначыць, што рад паветаў, як: Браслаўскі, Лунінецкі, Кобрынскі і Сакольскі зусім не адгукнуліся на анкету дзеля нявыясьненых прычын. Па другіх паветах адгукнулася:

1) Наваградзкі 95 чал., 2) Нясьвіжскі 92 чал., 3) Слонімскі 66 чал., 4) Вялейскі 63 чал., 5) Дзісьненскі 53 чал., 6) Лідзкі 31 чал., 7) Стаўпецкі 28 чал., 8) Ваўкавыскі 24 чал., 9) Пружанскі 23 чал., 10) Горадзенскі 23 чал., 11) Дунілавіцкі 23 чал., 12) Косаўскі 19 чал., 13) Беластоцкі 17 чал., 14) Бельскі 17 чал., 15) Валожынскі 16 чал., 16) Віленска-Троцкі 12 чал., 17) Ашмянскі 7 чал., 18) Баранавіцкі 6 чал., 19) Сьвянцянскі 4 чал., 20) Пінскі 4 чал., 21) Берасьцейскі 2 чал., 22) з-паза межаў Зах. Бел. 3 чал.—разам 628 чал.

Чым-жа займаюцца нашы настаўнікі? Ці многа сярод іх такіх шчасьліўцаў, якія маюць магчымасьць працаваць згодна з сваей прафэсіяй?

І на гэта дае адказ анкета, — адказ нязвычайна сумны і... нязвычайна характарны для культурнага жыцьця Зах. Беларусі наагул.

Аказваецца, што з агульнага ліку 628 настаўнікаў і настаўніц толькі 6 **процантаў** маюць магчымасьць займацца **прафэсіянальнай працай:** 30—у дзяржаўных школах (5 у беларускіх і 25 у польскіх), 10—у прыватных (выключна беларускіх). Наадварот, **94 проценты пазбаўлены магчымасьці вучыць свой народ!**

Вось падробна, чым займаюцца нашы настаўнікі:

1) зямляробствам 376 чал., або 60 проц., 2) у школах 40 чал., або 6 проц., 3) грамадз. працай 33 чал., або $5^1/_2$ проц., 4) паддзённай працай 28 чал., або $4^1/_2$ проц., 5) другімі заняткам 10 чал., або $1^1/_2$ проц., 6) бяз ніякае працы 14 чал., або $22^1/_2$ проц.

Урэшце, яшчэ адна—мо' найбольш „ядавітая“—кваліфікацыя, вымаганая ад нашых вучыцялёў: **польскае абыватэльства.** Вось, які адказ дала анкета:

1) мае абыватэльства 304 чал., 2) нявыясьнена 180 чал., 3) ня мае 144 чал.

Як бачым, бясспрэчна маюць усе вымаганыя польскаю ўладаю кваліфікацыі на настаўнікаў прынамся гэныя 304 шчасьліўцы, якія маюць сцьверджанае ўладаю-ж абыватэльства. Але... і для іх школаў няма!

Ів. Мялешка.

БАЦКІ! складайце школьнаму Інспэктару да 31 сакавіка дэклярацыі аб увядзеньні беларускай, выкладовай мовы ў Польскай школе, да якой вашы дзеці ходзяць вучыцца.

Што гэта знача?

Газэты падаюць, што быццам 10-га сакавіка (марца) маюць быць ужо адчынены ўрадовыя „беларускія“ вучыцельскія курсы, на якіх — апрача аднаго прадмету: беларускае граматыкі—усё будзе выкладацца **папольску.** Вось-жа ў сувязі з гэтым зьмяшчаем характэрнае пісьмо аднаго беларускага настаўніка ў Бел. Цэнтр. Шк. Раду, напісанае 25/II 1925 г., якое прыадкрывае заслону над укрытымі мэтамі арганізатараў гэных „беларускіх“ курсаў для вучыцялёў, якія згаджаюцца даць падпіску, што **„беларускае мовы ня ведаюць“...**

Вось дасłоўна гэтае пісьмо:

Паважаныя браты беларусы—настаўнікі!

У апошні мамэнт у нас сярод настаўнікаў—беларусаў дужа востра пастаўлена справа: як бы паступіць на беларускія курсы, маючыя адчыніцца ў Вільні і Кракаве? Жаданьне гэтае такое вялікае, што болей-меней кожны настаўнік гатовы пайсьці на ўніжэньні, або на розныя закавычкі і кручкі, якія стаўляе нам польская ўлада. Прычынай гэтага зьяўляецца, я думаю, безрабоцьце і матар'яльная незабясьпечанасьць. Вось, аб аднэй з гэтых закавычкаў, а можа і горш, я хачу расказаць Вам калегі—настаўнікі.

Інспэктар школьны Дзісьненскага павету разаслаў да кожнага настаўніка (b. nauczyciela szkół powsz. rosyjskich) паперы, каб яны явіліся ў Глыбокае на 16 лютага з дакумэнтамі. Нас, настаўнікаў, зьявілася ў Глыбокае каля 20-х. Прыём быў дужа няпрыхільны: каля 4 гадзін мы мусілі чакаць у калідоры, і толькі той з нас, хто пабываў у доктара і заплаціў 3 злотыя ў скарбовую касу, ды купіў на зл. гэрб. марак для доктарскага пасьведчаньня, — той быў дапушчаны да сэкратара.

Цікава адзначыць тут тое, што паданьне і жыцьцярыс вымагалі ў польскай мове. У мяне-ж жыцьцярыс быў напісаны ў беларускай мове, на што пан сэкрэтар доўга не згаджаўся і трэбаваў, каб я пераклаў папольску, калі-ж я адмовіўся, бо папольску не магу ператлумачыць тое, што напісаў пабеларуску, дык тады ён згадзіўся.

Ён-жа патрэбаваў, каб кожны падпісаў забавязаньне, што, калі скончыць курсы, то мусіць праслужыць настаўнікам 3 гады.

Ну, усё гэта нічога, але, калі сэкрэтар патрэбаваў подпісу, што **беларускай мовы не разумеем,** дык нас дужа зацікавіла: як-жа мы, ураджоныя беларусы, ды не разумеем сваей мовы? Тады прыйшоў з другой каморкі інспэктар і вытлумачыў гэтак: калі мы ня былі на беларускіх курсах і граматычна ня ведаем сваей мовы, як належыць настаўніку, дык гэта ўсё роўна, што не разумеем беларускай мовы, і што гэткая падпіска абавязкова трэба, калі хто хоча папасьці на курсы.

Мы доўга не згаджаліся з гэтым, але ў апошні час згадзіліся. Я цяпер дома і, прызнацца, дужа шкадую, што падпісаў гэтую дэклярацыю. Маё пачуцьцё гэтым дужа занепакоена.

Тут нешта хочуць зрабіць нядобрае для нас, настаўнікаў—беларусаў. Ніяк не дадумаюся, дзеля якіх мэтаў гэта ім патрэбна; ці ня хочуць яны з нас зрабіць польскіх настаўнікаў, а не беларускіх? Зварачаемся к Вам, Цэнтральная Беларуская Школьная Рада, растлумачце нам гэтае здарэньне, а калі патрэбна, дык бараніце нас у газэце, што зроблена намі гэта не дабравольна, а прымусова.

Ад Цэнтр. Беларус. Школьнае Рады.

да адозвы Цэнтральнай Беларускай Школьнай Рады „Да Беларускага Грамадзянства“ і спраставаньне часовай Інструкцыі, як адчыніць прыватную беларускую школу, зьмешчаныя ў газэце „Беларуская Доля“ ў № 6 ад 24-га студзеня 1925 года.

У адозве і інструкцыі праз памылку не ўпамянута аб тым, што радам з Таварыствамі Беларускай Школы ў Вільні і ў Радашкавічах у г. Наваградку ваяводзкім істнуе самастойнае Таварыства Беларускай Школы са статутам, зацьверджаным на Наваградзкі павет. Гэтае Таварыства ўжо вядзе культурна-асьветную працу ў Наваградчыне з 1921 году.

Даводзячы да ведама Беларускага Грамадзянства аб істнаваньні і працы Наваградзкага Таварыства Беларускай Школы, гэтым Цэнтральная Беларуская Школьная Рада дабаўляе да апублікаванай у № 6 газэты „Беларуская Доля“ інструкцыі, што ў Наваградзкім павеце адчыняе і ўтрымлівае беларускія школы Наваградзкае Таварыства Беларускай Школы, куды і могуць зьвяртацца жыхары Наваградзкага павету з заявамі аб адчыненьні прыватных беларускіх школаў.

Парадак адчыненьня прыватных беларускіх школаў у Наваградзкім павеце праз Наваградзкае Таварыства Беларускай Школы той самы, што і праз Віленскае й Радашкаўскае Таварыства.

Вільня, Віленская 12—6.
24/II—1925 г.

Да 15-ых угодкау Беларускага Тэатру у Вільні.

У тым нумары мы адзначылі яшчэ адзін з чысьленых сёлета нашых культурных юбілеяў: пятнаццацілецьце беларускага тэатру ў Вільні.

Замест успаміну аб ім падаем ніжэй зьнімак з прадстаўленьня „Па рэвізіі“ і галасы двух газэт аб першым беларускім вечары ў Вільні 12/25 лютага 1910 году: літоўскае „Viltis“ і польскае „Kurjer Litewski“.

Аляхновіч, Карсакоўна, Бурбіс, Ч. Родзевіч, Мурашка, Арлоўскі.

*

„*Viltis*“. Літвіны шчыра вітаюць узрост нацыянальнай сьвядомасьці ў беларусаў і жадаюць для іх далейшага развіцьця. Апісываючы вечарынку, газэта „Viltis“ доўга не затрымліваецца над камэдыяй Кропівніцкага „Па рэвізіі“, і над тым, што там прадстаўлялі; затое аб песьнях піша вось што: „пад камандай п. Рагоўскага хор надта пекна прапяяў беларускія народныя песьні. У кожнай драбніцы відаць было работу праўдзівага артысты. Простыя беларускія песьні на сцэне прыдбалі сабе немалую артыстычную вартасьць“.—„Далей шлі беларускія народныя танцы: Юрка, Лавоніха, Мяцеліца, Верабей,—танцоры скакалі іх так жыва, так горача, што ажно заваражылі ўсю публіку. Дзяўчаты і мужчыны ўсе былі ў праўдзівых народных вопратках, каторыя выглядалі надта пекна. З песень, танцаў і вопратак веела шырокім Палесьсем, веела душой беларускага народу“ — „Шкада, што мы, літвіны, ня маема сваіх мужчынскіх нацыянальных вопратак“ — кажа ўканцы „Viltis“.

„*Kurjer Litewski*“ сваю стацьцю пачынае так: „На салі поўна... і горача. На падняцьце тэмпэратуры ўплывае, відочна, тое гарачае настраеньне, з якім публіка вітае кожны нумар праграмы... Відаць шэрыя сьвіткі, каляровыя гарсэцікі—гэта невялічкая яшчэ жменька беларускай інтэлігіенцыі, прыбраная ў народны адзетак, вітае гасьцей, гэта — гаспадары вечара.

„Скуль-жа гэтае гарачае настраеньне?

„Бо-са сцэны плыве песьня, каторую пяюць рады зробленых гаротнікоў, пастунаючых пяшчанай мяжой з сярпамі на плечах, каторыя мігаюць бледным сьвятлом у праменьнях захадзячага сонца; бо на сцэне пры сельскай убогай музыцы сунецца харавод, каторы так часта бачыў кожны на дажынках ці іншым сельскім сьвяце, бо ўвесь гэты вечар авеены той сумнотай, якая плыве з палескіх нізін, з пушч, ройстаў і бязбрэжных лугоў. Бо загаварыла паэзія народу...

„Жменька людзей гарачага сэрца і добрай волі, каторыя, не шкадуючы сіл і поту, працуюць над падняцьцем сваіх братоў, прыгатавала гэты першы паказ, пакуль што яшчэ невялічкага багацьця народнага. — Ад іх гарачы дух перадаўся публіцы і вызваў тое шчырае, гарачае настраеньне, якое панавала праз увесь вечар.

„Праграма ня была лішне багатай... Ды і ня сіліліся на надзвычайныя рэчы. Далі з поўнай прастатой тое, што здалелі“.

Важнейшыя здарэньні.

У Польшчы.

Новы ўрадовы законапраект аб пасольскіх мітынгах.

Урад Тугутта-Ратайскага падаў у Сойм гэткі законапраект:

„Закон аб сабраньнях, якія склікаюць сябры законадаўчых Палат.

1. Дэпутаты Сойму і Сэнату маюць права склікаць спэцыяльныя сабраньні, каб паведамляць насяленьне аб дзеяльнасьці Сойму і Сэнату.

2. Сабраньні гэтыя звальняюцца ад абавязку атрымліваць дазвол, прадугледжаны ў істнуючых законах аб сабраньнях. Трэба толькі ня менш, як за 24 гадзіны, заяўляць аб сабраньні.

3. Рада міністраў, па прапазыцыі міністра ўнутраных спраў, мае права часова—ня больш, як на 3 месяцы—скасаваць сілу гэтага закону ў тых ці іншых мясцовасьцях дзяржавы — з увагі на істнаваньне там варункаў, паграseveraжаючых бясьпечнасьці дзяржавы, ці грамадзкаму ладу.

Гэты закон не тасуецца ў мясцовасьцях, дзе ўведзены ваенны ці выняткровы стан. (!)

4. Выкананьне закона даручаецца міністру ўнутраных спраў.

5. Закон уваходзяць у сілу праз 14 дзён ад дня яго апублікаваньня...

Што-ж кажа і што дае (ці лепш адбірае) гэты законапраект?

Перад усім і прынцыпова ён — абмінае канстытуцыю.

У арт. 124 Канстытуцыі сказана найвыразьней, што Рада Міністраў — у паразуменьні з п. Прэзыдэнтам можа прыпыніць часова тыя ці іншыя загарантаваныя канстытуцыяй правы і вольнасьці грамадзян — у выпадках пагрозы публічнай бясьпечнасьці, але толькі пасьля і на моцы прынятага ў законадаўчым парадку — закону аб выняткровым стане. Дык вось,—або—гэты новы законапраект і зьяўляецца гэтай прадугледжанай Канстытуцыяй „Ustawą o stanie wyjątkowym“, і на ім трэба зусім выразна павесіць Тугуттаўскі „szyld“ (вывеску), але і тады згоды аднэй толькі Рады Міністраў для часовага спыненьня канстытуцыйных гарантыяў грамадзян рэспублікі—яшчэ мала: трэба яшчэ—„zezwolenia“ п. Прэзыдэнта): або гэта ўрадавы праект—груба гвалціць канстытуцыю.

Але астаецца яшчэ вялікае пытаньне, ці арт. 124, кажучы аб „zawieszeniu praw obywateli“, мае на мысьлі дэпутатаў, якія маюць зусім асобныя палітычныя правы, як прадстаўнікі народу, да якога паводле арт. 2 Канстытуцыі — „належыць найвышэйшая (zwierzchnia) ўлада ў Рэспубліцы“...

Дык яны—паслы і сэнатары—маюць асобныя гарантыі вольнасьці і нятыкальнасьці, якіх ня можа, калі захоча, „zawieszać“, Рада Міністраў — нават з „zezwolenia“ п. Прэзыдэнта.

Сойм большасьцю 184 проці 137 прыняў у першым чытаньні законапраект аб пасольскіх сабраньнях і аддаў яго да апрацоўкі ў камісію, прабег гэтага цікавага паседжаньня Сойму дамо ў наступным нумары.

Рэзультат галасаваньня быў спатканы лявіцай—з вялізарным абурэньнем і скандаламі. Дый было з чаго,—бо законапраект прынцыпова нарушае Канстытуцыю.

Новыя рэзалюцыі „пястоўцаў“.

На нарадзе галоўнага ўраду „пястоўцаў“ прыняты рэзалюцыі, якія сцьвярджаюць, што „агульнае вонкавае і ўнутранае палажэньне Польшчы за апошнія часы пагоршылася“, што „палітыка ўраду,—беспраграмная і хістаючаяся, вядзецца з дня на дзень,—без „кантакту ўраду з Соймам“...

Каб усё „палепшылася“, кажуць між радкоў „вітасы“ і „вітосікі“, трэба ізноў запрасіць да ўлады „Хіена-Пяста“, у якіх ёсьць прынамся—праграма!..

Дзіўна толькі,—чаму-ж гэта „кіруючы“ яшчэ ўрадам „Хіена-Пяста“, сам п. Вітас усё казаў, што będzie gorzej“.. А мо'—каму „gorzej“, а „Хіена-Пясту“ ляпей.

Але—ці-ж запраўды ўжо так „блага“ п. п, хіенцам і пястоўцам — абшарнікам і асаднікам, абаронцам, ці староньнікам аднаго з успомненых вызнаньняў у вузкім значэньні. Ён быў вялікім Беларусам хрысьціянінам і гуманістам агулам, каторы даў Біблію, як аснову тады ўсякай веды, Беларускаму Народу ў яго роднай беларускай мове і заклаў асновы да ўводзін гэтага народу ў агульна людзкую сям'ю.

Ад. Станкевіч.

Доктар Францішак Скарына—першы друкар беларускі.

(1525—1925).

IV. Жыцьцё Фр. Скарыны.

Ня многа вестак дайшло да нас аб жыцьці вялікага беларускага культурніка Фр. Скарыны. І нічога дзіўнага: раз, што мінула ўжо ад часу Скарыны 400 гадоў з добрай лішкай, а другі раз, што Фр. Скарына вялікімі сваімі думкамі апярэдзіў сучаснасьць сваю на цэлыя сталецьці. Дык нямногія яго ў тыя часы разумелі і цанілі. Дзеля гэтага мала захавалася і вестак аб жыцьці Фр. Скарыны.

Сяньня, калі адбываецца вялікая справа культурнага адраджэньня Беларускага народу, дзеля якога яшчэ 400 гадоў назад Фр. Скарына засяваў зерне і закладаў асновы, мы ясна адчуваем недахват вестак аб Скарыне і прымушаны зьбіраць аб ім хоць тое, што да нас дайшло. Гэтак бывае бадай заўсёды з вялікімі людзьмі!..

Час нарадзінаў Фр. Скарыны прыпадае большменш на 1490 г. Ведамым ёсьць, што Скарына ў 1504 г. паступіў у Кракаўскі Унівэрсытэт, у які прымалі кандыдатаў, меўшых ня менш 14 гадоў ад роду, знача, прыблізна на 1490 г. прыпадаюць яго нарадзіны.

І так год нарадзінаў Скарыны толькі прыблізны. Затое пэўнай ёсьць справа яго народнасьць і мейца паходжаньня. Па народнасьці Скарына—Беларус, родам з Полацку: „**Из славнаго града Полоцка** , часта кажа ён аб сабе ў сваіх выданьнях. „**Аз... нарожэныя въ рускомъ языку**“, такжа аб сабе выражаецца Скарына ў уступным слове да кнігі Данеля. У іншых падобных уступных словах завецъ ён гэтую „**рускую**“ мову сваей прыроднай: „**природженый язык**“. А ў прадслоўі да сваей першай друкаванай кнігі (Псалтыр 1517 г.) Скарына аб'ясьняе сваю дзейнасьць на карысьць Беларускага народу: „**своей братии Руси**“, дзеля беларускага пісьменства, **наболей съ тое причыны, иже мя милостивый Бог съ того языка на светъ пустилъ**“.

А калі возьмем пад увагу пэўнасьць філёлёгіі, гісторыі і этнографіі, што і гэная мова „руская“ і гэна „братия Руси“, аб якіх кажа Скарына, гэта ёсьць тая-ж сяньняшняя ў сваей аснове беларуская мова і той-жа сяньняшні Беларускі народ, дык ня можа быць у нас сумляваньня аб тым, што сапраўды Скарына вядзець сваю гутарку аб беларускай мове, аб Беларускім народзе і, што ён сам Беларус „прироженый“.

Якой быў веры Фр. Скарына — праваслаўнай, ці каталіцкай,—напэўна няведама.

Яго першае імя Jury (Георгі), знанае пераважна (хоць ня выключна) сярод праваслаўных, далей той факт, што, як кажа Владимировъ у сваей монографіі аб Скарыне, у канцы XV ст., і нават у пачатку XVI ст. ў Полацку ня было яшчэ ніводнага каталіцкага касьцёла, а ўсе Палачане былі Беларусы праваслаўныя, а так-жа ўрэшце і ўся літэратурная дзеяльнасьць Скарыны і прыгатаваньне да яе — прамаўляюць за праваслаўную веру Скарыны.

З другога-ж боку, яго другое (пазьнейшае) імя: Францішак, імя пераважна каталіцкае, яго пастаянная лучнасьць з Вільняй і ўзгадаваньне ў каталіцкім Кракаве і каталіцкай заграніцай, а так-жа той факт, што ў XV і XVI ст. на Беларусі былі староньнікі ўніі Каталіцкага Касьцёла з Праваслаўнай Царквой, якую (ўнію) пашыраў у нас вядомы Маскоўскі ўцякач мітрапаліт Ізыдор,—прамаўляюць у пэўнай меры і за веру каталіцкую Фр. Скарыны.

Словам, напэўна вера Фр. Скарыны няведамая. Ведамы затое толькі факт, што ён ня быў абаронцам, ці староньнікам аднаго з успомненых вызнаньняў у вузкім значэньні. Ён быў вялікім Беларусам хрысьціянінам і гуманістам агулам, каторы даў Біблію, як аснову тады ўсякай веды, Беларускаму Народу ў яго роднай беларускай мове і заклаў асновы да ўводзін гэтага народу ў агульна людзкую сям'ю.

Аб бацькох Фр. Скарыны і аб яго жыцьцёвых варунках бадай што няведама нічога. З актаў XVI ст. ведама толькі тое, што сям'я Скарынаў была заможная: мела ў Полацку нярухомую маемасьць і была ў зносінах з Вільняй і з Нямеччынай.

Зносіны гэтыя мелі вялікае значэньне ў жыцьці Скарыны. Праз іх сям'я Скарынаў мела пастаянны стык з культурай Заходняй Эўропы, а прад усім з культурным цэнтрам краёвым Вільняй. З Вільні ў той час, як ужо ведаем, многія Беларусы і Літоўцы езьдзілі па навуку заграніцу агулам, а найбольш у польскі Кракаў.

Дык вось-жа і Фр. Скарына атрымаў пачатковую навуку дома, маючы якіх гадоў 14, апынуўся там жа.

У рукапісных актах Кракаўскага Унівэрсытэту 1504 г. гаворыцца: „**Franciscus Luce de Ploczko, solvit 2 gr.**“, што пабеларуску знача: Францішак сын Лукаша з Полацка заплаціў 2 грошы. Гэтыя два грошы, як уступная плата, вымагалася ад кожнага паступаючага ў унівэрсытэт студэнта.

Пасьля двух гадоў навукі ў Кракаве ў 1506 г. Фр. Скарына дастаў там першую вучоную ступень бакалара філёзофіі. Аб гэтым здарэньні ў жыцьці Фр. Скарыны ўспамінаецца ў тых-жа актах Унівэрсытэту, у якіх гаворыцца, што ў 1506 г. між іншымі атрымаў успомненую ступень „**Franciscus de Poloczko, Lithuanus**“.

У той час на заграпічных унівэрсытэтах вучылі сем свабодных навук, дык прайшоў іх такжа Скарына і ў Кракаве. Вось гэтыя навукі: граматыка, лёгіка, рыторыка, фізыка, арыфмэтыка і

прынамся ў нас на „Крэсах“,—і пры ўрадзе п. п. Грабскага Тугутта?!

Сьвяточныя дні ў Польшчы.

Сойм адкінуў прапазыцію ўраду—скасаваць сьвяты: другі дзень Каляд, Вялікадня і Тройцы і—2 лютага. Усе гэтыя сьвяты астаюцца надалей, як было дагэтуль.

Працэсы выданых Соймам паслоў.

„Słowo Polskie“ паведамляе, што справы выданых Соймам 4-х украінскіх паслоў маюць разглядацца ў пачатку сакавіка—у Крэмянцы.

Таргова абмен паміж Польшчай і ССРР.

„Экономическая Жизнь“ падае цікавыя лічбы... кантрабанднага абмену тавараў на польска-расейскай граніцы.—За 10 месяцаў 1924 году легальны ўвоз у ССРР быў на 7,364.000 руб., а вартасьць кантрабанднага ўвоза за той-жа час дайшла до 14.061 000 руб., гэта значыць была амаль не ўдвая больш!

Новы замах—на параховыя склады ў Львове.

Польскія газэты пішуць, што ваеннаму патрулю ўдалося перашкодзіць падрыхтаванаму ўзрыву вялізарных складаў амуніцыі пад Львовам. Схопленыя каля дроту, працягнутага для ўзрыву электрычным токам, двое людзей — Штром і Мацюля, як пішуць, мелі пры сабе бальшавіцкія грошы (?), расейскія паперы, дакумэнты ў расейскай мове і запасны дрот, але яны абодва пярэчаць абвінавачаньню.

Ваенныя экспэрты сцьвярдзілі вялікую небясьпеку ад магчымага ўзрыва, хаця, як пішуць газэты, паложаны быў пад мур складу толькі канец дроту.

Крывавыя разрухі ў фабрыцы ў Лодзі.

24 лютага ў фабрыцы Шайблера ў Лодзі—у сувязі з выдаленьнем часьці работнікаў і пералажэньнем на астаўшыхся ўсяе работы выдаленых—узьняліся разрухі, у часе якіх цяжка ранены дырэктар фабрыкі Кокель.

Нячуванае надужыцьце.

Паліцэйская ўлада ў м. Лешна (ў Пазнані) самавольна і бяз усякіх падставаў аб‘явіла вар‘ятам рэдактара мясцовай польскай радыкальнай газэты п. Мігдалевіча (ведама-ж, за яго няпрыемную пісаніну ў газэце!) і паслала да яго кватэры агентаў, каб яго арыштаваць і пасадзіць у дом вар‘ятаў... Але рэдактар ня даў маху — уцёк на вёску, адкуль паехаў у Варшаву і там дабіўся таго, каб яго агледзелі дактары-спэцыялісты і выдалі яму пасьведчаньне, што ён зусім здаровы...

Аднак, ведаючы, што паліцыя яго места знойдзе іншую прычэпку, каб на ім памсьціцца, ён дабіўся ў Варшаве, каб міністар унутр. спраў забараніў паліцыі яго чапаць.

Але на помач паліцыі прыйшла пракуратура, якая пачала знаходзіць проці яго розныя грахі... І вось бедны рэдактар, абяліўшыся перад адміністрацыйнай уладай у сваім „вар‘яцтве“, пачаў цяпер бараніцца ад напасьцяў судовай, — абіваючы парогі ўжо не міністэрства ўнутр. спраў, але справядлівасьці.

У сувязі з гэтай справай гожа прыпомніць, што каліс ведамы расейскі мысьліцель Чаадаев быў-за свае знамянітыя „філязафічныя пісьмы“ — указам самога Мікалая I абвешчаны вар‘ятам і пасаджаны пад „хатні арышт“. Але-ж тое зрабіў „неабмяжаваны самадзержца“, які аднойчы выдаў „высочайшае повеленіе“ нейкую — „ашуканую“ ахвіцэрам паненку лічыць і ўважаць, як раней, „девіцей“ (нявіннай).

Заграніцай.

Сьмерць прэзыдэнта Нямецкай Рэспублікі.

28 лютага скончыў жыцьцё прэзыдэнт нямецкай рэспублікі Эбэрт. 4 сакавіка цела нябожчыка перавезьлі ў Гэйдэльбэрг, дзе ён урадзіўся і дзе назаўтрае адбыліся ўрачыстыя пахароны.

Вельмі цікавая біяграфія памершага прэзыдэнта. Надобна другому знамянітаму правадыру нямецкай сацыял-дэмакратыі, Бэбэлю, і Эбэрт радзіўся ў сям‘і работніка і сьпярша працаваў і сам у майстроўні сёдлаў. Выраśшы, малады работнік пачаў арганізацыйную працу ў сваім фаху. Пасьля пакінуў фах сядлярскі і пачаў працаваць у сацыял-дэмакратычнай газэце ў Брэмэне.

У хуткім часе Эбэрт высоўваецца на кіраўнічыя становішчы ў сацыялістычнай партыі Нямеччыны і ўваходзе ў яе прэзыдыум, разьвіваючы шырокую арганізацыйную працу. У 1913 г. яго выбіраюць наступнікам Бэбэля на становішча галавы ўсяе п ртыі. У часе вайны Эбэрт разам з Шэйдэманам занялі пазіцыю—„абароны краю“ і—падтрымлівалі ўрад кайзэра. Пасьля выбуху рэвалюцыі яго група вяла вострую барацьбу з камунізмам.

У 19 9 нацыянальнае сабраньне ў Вэймары выбрала Эбэрта тым часовым прэзыдэнтам рэспублікі, а ў 1922 г. па пастанове партыяў—сацыял-дэмакратаў, дэмакратаў, цэнтру і людоўцаў — ён згадзіўся быць прэзыдэнтам да 1925 году, калі павінны былі адбыцца ўжо першыя нармальныя выбары прэзыдэнта.

Да гэтай хвіліны Эбэрт не дажыў.

Эбэрт быў самавукам, ня скончыў нічога, апрача пачатковай народнай школы, але сам сабе і з сябе вырабіў бясспынная і ўпорнай працай высока-інтэлігентнага і маральнага як чалавека так і грамадзяніна.

Добра таму краю, дзе дарога да найвышэйшае ўлады адчынена таленту, энэргіі і чэснасьці, незалежна ад стану і паходжаньня, з шырокага і глыбокага мора працоўнага народу.

Выбары новага прэзыдэнта.

Нямецкая канстытуцыя прадугледжывае выбар прэзыдэнта на 7 гадоў асобным усенародным галасаваньнем. Выбары гэтыя маюць адбыцца 26 красавіка. Маюць быць выстаўлены 4 кандыдатуры: Маркса (цэнтр, дэмакр і сацыял-дэм.), Лютэр (правіца), Куно (прамыслоўцы) і няведамы йшчэ кандыдат камуністаў.

Сьмерць Брантінга.

Памёр вядомы правадыр швэдзкіх сацыялістаў, былы прэм‘ер ураду Швэцыі і прадстаўнік яе ў Лізе Народаў.

У Радзе Лігі Брантінг быў адным з найбольш актыўных і ўплывовых дзеячоў і—найбольш шчырым і шляхотным абаронцам правоў малых народаў і меншасьцяў — ад нацыянальных дзяржаўных жываедаў, стварыўшых гэтую „акцыйную суполку“ ўзаемнай асэкурацыі добрага апэтыту і спакойнага травеньня.

Сэсія Рады Лігі Народаў.

У гэтым месяцы сакавіку мае адбыцца вельмі важная чарговая сэсія Рады Лігі Народаў, якая павінна вырашыць цэлы рад міжнародавых спраў і спрэчак. Важнасьць гэтай сэсіі будзе яснай, калі мы коратка пералічым галоўныя з гэтых спраў. Дык вось праграма сэсіі: справы англа турэцкага канфлікту за Мосуль і англа-ягіпецкага за Судан, на разглядзе якіх будзе прысутны сам Чэмбэрлен; справа грэцка-турэцкага канфлікту за патрыярха; справа баўгарскай скаргі на турэцкі ўрад—за гвалты над баўгарскай меншасьцяй у Турцыі; урэшце—аж цэлых 9 пытаньняў ці спрэчных пунктаў—у справе польска-гданскага канфлікту.

Сэкрэтарыят Лігі Народаў сьпярша паставіў быў першым пунктам праграмы гэтае сэсіі справу „жэнеўскага пратаколу“—аб „бясьпечнасьці, разброеньні і арбітражу“, які так хоча аканчальна зацьвярдзіць Францыя. Але англійскі мін. Чэмбэрлен, які ўжо пачаў зьбірацца ў Жэневу праз Парыж, заявіў рашуча, што яго ўрад „яшчэ не гатовы“ да гэтага „Пратаколу“. Дык, відаць, гэты галоўны пункт, дзеля якога на апошнім агульным сабраньні Лігі была назначана сэсія Рады, будзе зьняты з павесткі апошняе.

Таргова ўмова між Францыяй і Нямеччынай.

28 лютага ў Парыжу падпісана таргова ўмова, але толькі тымчасовая, паміж Нямеччынай і Францыяй.

Англія і ССРР.

ПАТ наказуе: адказываючы на запытаньне ў Парляманце, Чэмбэрлен заявіў, што англійскі ўрад ня лічыць магчымым — у сучасных варунках—выслаць свайго пасла ў Маскву.

Амэрыка і ССРР.

З Вашынгтону (сталіца Амэрык. Злучаных Штатаў) пішуць, што ўжо у тым тыдні прэзыдэнт Кулідж, сэнатар Бора і міністар загр. спраў Кельлёг маюць адбыць нараду з лідэрамі партыяў у Сэнаце ў справе прызнаньня ССРР.

Грэцка-турэцкі канфлікт.

У сувязі з канфліктам з Турцыяй Грэцыя пачала рабіць заходы, каб увайсьці ў саюз з Югаславіяй, ды нават—на наступным зьезьдзе Малае Антанты—20—25 сакавіка — мае абгаварывацца справа ўваходу Грэцыі ў склад М.-Антанты.

У сувязі з апошнімі крокамі Грэцыі, а таксама—з паўстаньнем Курдаў,—Турцыя ізноў змабілізавала запасных з пяцёх новых гадоў.

Канстантынопальскі патрыярх зрокся сану.

Як пішуць з Афінаў (сталіца Грэцыі), патрыярх Канстантын згадзіўся зьняць з сябе сан патрыярха, каб даць магчымасьць у Канстантынопалі выбраць новага і тым зьліквідаваць грэцка-турэцкі канфлікт.

Студэнцкія разрухі ў Румыніі.

З Букарэшту паведамляюць аб зачыненьні Унівэрсытэту — з прычыны студэнцкіх разрухаў. Унівэрсытэт заняты паліцыяй і войскам. У часе

геомэтрыя, музыка, астрономія і навука ўкладаць каляндар.

Сярод прафэсароў Скарыны былі выдатны тагачасны вучоны Ян Глоговскі і Міхал Вяціславскі.

Апрача філёзофіі, Скарына цікавіўся ня мала тэолёгіяй і медыцынай. Тэолёгію мог ён знайсьці ў Кракаве і, відаць, у меру магчымасьці знаёміўся там і з гэтай навукай.

Значна больш клопату меў Фр. Скарына з мэдыцынай. Быў, праўда, у Кракаўскім Унівэрсытэце аддзел мэдыцыны, але, як кажа Лукашэвіч у сваей працы „Historja szkół w Koronie i w Wielkim Księstwie Litewskim (III. 1851 r. str. 27), аддзел гэты быў у заняпадзе і толькі ў 1526 г. быў выпушчаны першы мэдык. Вось-жа і Скарына, так як і іншыя студэнты Кракаўскага Унівэрсытэту, вучоную ступень доктара мэдыцыны павінен быў атрымаць заграніцай.

У 1506 г. Фр. Скарына пакінуў Кракаў і праз шэсьць гадоў негдзе вучыўся заграніцай тэолёгіі і мэдыцыны. Але гдзе—няведама. Тут недзе Скарына здабыў новую вучоную ступень—доктара „eximiazum artium“. Апрача навукі, Скарына прыглядаўся да культурнага жыцьця Эўропы і пазнаваўся бліжэй з друкарскай штукай.

Да слаўнай у той час вучэльні залічаўся ўнівэрсытэт у Італіі, у месьце Падуі. Найбольш ён славіўся мэдыцынай. Вось-жа наш Скарына ў 1512 годзе і прыбыў сюды. Вось, што даведываемся мы аб быцьці тут Скарыны з дакумэнтаў 1512 г. ў Падуі.

Прыбыўшы ў Падую, наш малады вучоны зьвярнуўся да заступніка прыора доктара Тадэуша Мусаті, які, відаць, пазнаўся на вартасьці гэтага Беларуса і заапекаваўся ім. Скарына жадаў экзаменавацца на доктара мэдыцыны.

Т. Мусаті склікаў сход прафэсароў мэдыцыны і азнаёміў іх, што з далёкіх краёў прыбыў у Падую дужа вучоны, але бедны, маладзян (**doctissimus juvenis pauper**), ужо маючы вучоную ступень доктара „**artium**“, па імені Францішак сын Лукаша, Скарына, Русін з Полацка (**dominus Franciscus Scorina de Poloczko Russenus**) і просіць дазволіць здаваць яму экзамен на доктара мэдыцыны дарма (**de gratia specioli ac amore Dei**).

Сход, выслухаўшы ўважна самога Скарыну, прыхіліўся да яго просьбы.

На другі дзень 6-га лістапада ў прысутнасьці 14 прафэсароў мэдыцыны адбыўся Скарыны папярэдні экзамен, які Скарына здаў дужа добра і быў дапушчаны здаваць экзамен далейшы — на доктара мэдыцыны.

Праз некалькі дзён, 9-га лістапада 1512 г., сабралася ў біскупскі палац уся мэдычная падуанская Колегія, і пачаўся экзамен Скарыны.

Усе прафэсары задавалі яму пытаньні, а Скарына ўсім адказваў нязычайна разумна і цьвёрда бараніў свае думкі. Ўканцы Скарына аднагалосна быў прызнаны доктарам мэдыцыны.

Гэтак стаўся наш Скарына на Усходзе Эўропы **першым доктарам мэдыцыны**, або, як ён сам падпісваўся: „**въ лекарскихъ наукахъ докторъ**“, ці так-жа: „**въ наукахъ вызволеныхъ и въ лекарскихъ докторъ**“.

Пасьля гэтага ўзноў заціраецца сьлед Скарыны. Малады доктар пашоў, пэўна, пяхатой дамоў, да Полацка, і тут пачаў шукаць грашовых спосабаў, каб распачаць друкаваньне так патрэбных Беларускаму народу кніжак. Пабываў ён такжа і ў Вільні, сталіцы Беларуска-Літоўскай дзяржавы і пазнаёміўся з многімі віленскімі мяшчанамі і братчыкамі, на кошт каторых пасьля і друкаваў свае кніжкі.

І вось, Скарына задумаў вялікую думку—перакласьці ўсю Біблію на тагачасную беларускую літэратурную мову і надрукаваць іх.

Дабыў сабе Скарына патрэбныя рукапісы і каля 1516 г. паехаў у Чэхію, да Прагі. Кракаў абмінуў Скарына, успамінаючы, відаць, сумны канец Фіоля.

У 1517 г. Скарына ўжо знаходзіцца ў Празе, дзе працуе над перакладам біблейскіх кніг і над іх надрукаваньнем. Знашліся асобы, што памагалі Скарыне, чым маглі. Прад усім былі яму памоцны, як грашмі, так, магчыма, і рукапісамі і маральнай парадай, віленскія мяшчане: Богдан Онькаў, Якуб Бабіч і інш.

Скарына залажыў у Празе ўласную друкарню і ў найлепшых нямецкіх майстроў заказаў зрабіць чаранкі (літары) і патрэбныя друкарскія прылады.

Кнігі выпускае Скарына ў сьвет адну за аднэй. Першым паявіўся найбольш патрэбны ў практыцы Псалтыр 6-га жніўня 1517 г., а за ім усе іншыя. Ад 1517 да 1519 г. г.—значыць за два гады,—Скарына ў Празе выпусьціў 22 кніжкі.

Ува ўсіх пасьлеслоўях Скарыны знаходзяцца выражэньні: Кніга выдана „**повѣленіемъ, працею и выкладомъ Скорины**“. Або яшчэ ясьней у пасьлеслоўі да кнігі Эсфір: „**выложена працею и вытеснена повелѣніемъ Скорины**“. А ёсьць і такія выражэньні: „**Казалъ есмы тиснути**“, з гэтага відаць, што сам Скарына, калі і ня быў складальнікам кніжак, дык ён перакладаў іх на беларускую мову і, магчыма, сам карэктаваў іх.

Аднак, праца Скарыны ў Празе па выданьні ўспомненых кніжак—у 1519 г. спынілася. Відаць, не сядзелася яму там, цягнула яго на Бацькаўшчыну. „**Люди**,--кажа Скарына,--**игде зродилися и ускормлены суть, по бозе, къ тому мѣсту великую ласку имають**“. Закласьці друкарства на роднай зямлі, відаць, было галоўнай мэтай Скарыны.

Дык пакідае наш друкар Прагу, забірае з сабой кніжкі, чаранкі і друкарскія прылады перабіраецца ў Вільню і тут у доме бурмістра Якуба Бабіча закладаець друкарню, у якой друкуе ў 1525 г. „**Апостола**“ і “**Малую Подорожную Книжицу**“.

І Вось, на гэтых дзьвёх кніжках на жаль і спынілася ў Вільні друкарска-выдавецкая і літэратурная дзеяльнасьць Скарыны. Што за прычыны? Напэўна няведама, але мусіла іх быць многа і featureрознага роду.

Прад усім сучасныя яму багачы—мяшчане не

разрухаў 3 студэнты цяжка ранены, 20 арыштаваны.

Знаёмы нам добра абраз—з царскай Расеі.

Палажэньне ў Пэрсіі.

Пэрсідзкі прэм'ер Рыза-Хан атрымаў ад Мэджыліса (Парляманту) паўнамоцтва быць галоўным камандзірам арміі і гэткім чынам фактычна зрабіўся ваенным дыктарам Краю. — Дык цяпер ён мае магчымасьць павясьці рашучую акцыю дзеля скасаваньня ў Пэрсіі манархіі, што пачаў ужо колькі гадоў назад. Рыза-Хан заявіў у Мэджылісе, што ўрад пастанавіў папрасіць рашуча Шаха, каб той... вярнуўся да Краю.

Як ведама, шах ужо шмат часу сядзіць сабе ў Парыжу, ці езьдзіць на курортах, вядучы вельмі вясёлае жыцьцё — у розных шулернях і шантанах... Ведама-ж, не на што добрае выклікае Рыза-Хан пэрсідзкага манарха... Але, калі ён адмовіцца прыехаць да свайго „ўкаханага“ народу, дык яго проста скінуць з трону.

Рыза-Хан ужо даўно працуе над тым, каб зваліць манархію ў Пэрсіі, але дагэтул гэтаму рашуча перашкаджала магутнае ў Пэрсіі мусульманскае духавенства (муллы-шыіты), якія заяўлялі, што „рэспубліка нязгодна з магамэтанскай рэлігіяй“... Але трэба думаць, што, пасьля абвешчаньня рэспублікі ў магамэтанскай Турцыі, а галоўнае—пасьля скампрамітаваньня дынастыі ў Краю і ўмацаваньня энэргічнага і спрытнага Рызы-Хана, гэты шчыры рэспубліканец, здаецца, здалеў паразумецца з мулламі, абяцаўшы ім, што рэспубліка будзе ня менш за манархію прыхільна.. да кішанёў... зычлівых для яе духоўных айцоў і... ня менш грознай для непакорных.

Можна думаць, што рэспубліка хутка будзе афіцыяльна абвешчана сьвятой...

Страшэнны выбух у Бразыліі.

У адным з местаў Бразыліі зрабіўся страшэнны выбух ваенных складаў. Каля 100 асоб забіта, 600 ранена, 3,000 дамоў зруйнавана.

„Разбраеньне сьвету“ неяк адбываецца само сабой,—ня гледзячы на ўсе... шляхотныя высілкі—„пацыфістаў“.

„Слугі божыя“.

У бюджэце п. Грабскага на 1925 год прадугледжаны вялізарныя сумы на ўтрыманьне коштам народу нашых „айцоў духоўных“. Агулам празначана на гэта **звыш 16 міліёнаў злотых.**

Гэта ня знача, што прыняцьце ўтрыманьня духавенства на кошт дзяржаўнага скарбу аблягчыць беспасярэднія паборы „айцоў духоўных“ з народу: наадварот, усё, што з нас бралі дагэтуль, брацімуць і далей, а скарб будзе да ўсяго гэтага яшчэ даплачываць!

Ведама, львіную долю казённае дапамогі брацімець **каталіцкае духавенства: 14½ міліёнаў злотых.** На пэнсіі яму будзе выдадзена 12,702,128 зл., з якіх утрымліваюцца: 2 кардыналы, 4 архіяпіскапы, 1 князь-біскуп (кракаўскі), 16 дыэцэзіяльных (эпархіяльных) біскупаў, 21 біскупаў-суфраганаў, 232 сяброў капітулаў, 138 кансысторскіх урадоўцаў, 6.564 пробашчы, 510 рэктароў філіяльных касьцёлаў, 2.576 ксяндзоў вікарных, 529 манахаў, 175 прафэсароў сэмінарыяў, 27 прафэсароў тэалягічных установаў і 2.576 клерыкаў. Усяго разам **13.371 душ.**

Калі дадаць да гэтага яшчэ 383.414 зл. на эмэрытуры для ксяндзоў, дык разам на ўтрыманьне „айцоў духоўных“ выйдзе **13 міліёнаў злотых** з лішкам, або сярэднім лікам **на душу па 1.000 зл.**

На 1.061 праваслаўных духоўных на пэнсіі вызначана 714.274 зл., або **каля 700 зл. на душу.** Усяго праваслаўнаму духавенству—954.306 зл.

Лютаранскаму і кальвіністаўскаму духавенству—на 213 душ—466,588 зл.

Магамэтанскаму—на 33 душы—47.976 зл.

А жыдоўскаму—10.000 злотых, — як раз гэтулькі, што на дзесяць каталіцкіх ксяндзоў.

Характарна, што на будаўляныя выдаткі вызначана на рукі каталіцкага духавенства 1.016.000 зл.—пад той час, як у 1924 годзе на 700.000 зруйнаваных у часе вайны дамоў і сялянскіх хат было вызначана ўрадам усяго толькі 3.000.000 злот.!

Газэта „Polska Odrodzona“ ў сувязі з гэтым адзначае, што сёлета, калі міністар асьветы зачыняў школы нібы-то дзеля ашчаднасьці, ён адначасна павялічыў асыгноўку для „айцоў духоўных“ на 4 міліёны злотых з лішкам, раўнуючы да папярэдняга году....

разумелі так глыбока друкарскай і літэратурнай дзеяльнасьці Скарыны, дык і апека іх грашовая не заўсёды была пэўнай. Сяньня яна была, а заўтра яе магло ня быць — панская ласка на рабым кані езьдзіць—Бібліі, Апостала і Падарожнай Кніжыцы Скарынаўскім мэцэнатам магло быць зусім досыць. Далей іх думцы магло ня быць ходу.

Ня спрыялі так-жа працы Скарыны яго асабістыя варункі. Ён абяднеў у Вільні цалком. Брат Скарыны, Іван, з якім Францішак меў супольную маемасьць, заблутаў свае справы, а гэтым самым і матар'яльнае палажэньне свайго брата. Пачаліся судовыя працэсы, якія мала таго, што адрывалі Скарыну ад культурнай працы, але давялі да таго, што маемасьць яго была сканфіскавана. Судовая цяжба цягнулася ад 1529 да 1532 г.

Апрача ўсяго гэтага, у 1530 г. адведаў Вільню пажар, абярнуўшы ў попел ⅔ места, а ў 1533 г. страшное маравое паветра (мор).

Яшчэ ў 1535 г. Фр. Скарына жыў, бо імя яго ўспамінаецца ў гэтым годзе ў судовай справе Ів. Скарыны, разьбіранай у Полацку, і гаворыцца аб ім, як аб жывым.

Пасьля ўжо гэтага, калі Скарына меў якіх гадоў 45, больш сьлядоў аб ім нямашака, дык акуратна даведацца, дзе і калі ён памёр, няма магчымасьці.

І так няведама многае з жыцьця Вялікага Беларуса Фр. Скарыны, але ідэі яго нам добра ведамы. Пасьля доўгіх ліхалецьцяў Беларускага народу, пасля доўгай яго сьпячкі, ідэі Скарыны ўваскрослі да жыцьця нанова і жывуць сяньня сярод нас.

Астаткі друкарні Фр. Скарыны ў 1575 г. перайшлі да Мамомчаў у тэй-жа Вільні, каторыя далей друкавалі беларускія кніжкі. І сяньняшняе друкаваньне беларускіх кніжак — далейшы этап магутнай ідэі Скарыны, ідэі служэньня Беларускаму народу.

Далей будзе.

Формы дэклярацыяў і інструкцыі, як і што трэба рабіць, можна выпісаць з 1) Цэнтральнай Беларускай Школьнай Рады (Вільня), 2) Навааградзкага Таварыства Беларускай Школы (Наваградак), 3) Радашкоўскага Таварыства Беларускай Школы (Радашкавічы) 4) Беларускага Пасольскага Клюбу. (Варшава).

ХРОНІКА.

Цыркуляр аб аплаце за пасьведчаньне подпісаў на дэклярацыях. 19-га гэтага лютага міністар унутраных спраў разаслаў ваяводзкім уладам у Берасьці, Навагрaдку, Беластоку, Вільні, Львове, Тарнопалі, Луцку і Станіславове цыркуляр, у якім гаворыцца: „Да ведама Міністэрства Унутраных Спраў дайшло, што гмінныя ўстановы, пакліканыя да сьцьвярджаньня ўласнаручнасьці подпісаў на дэклярацыях, зьмяшчаючых жаданьні зьмены навучаньня ў публічных пачаткавых школах, вымадаюць аплаты ад 1 да 2 зл. за кожны сьцьверджаны подпіс, а ў шмат якіх выпадках зусім адмаўляюцца сьцьвярджаць уласнаручнасьць подпісаў.

У сувязі з гэтым, Міністэр. Унутр. Спраў адзначае, што камунальныя ўстановы могуць браць плату за ўрадовыя пасьведчаньні, аднак-жа павінны гэта рабіць на аснове фармальных пастановаў, якія падлягаюць кантролю наглядных уладаў.

Што датычыцца оплаты за сьцьвярджаньне ўласнаручнасьці подпісаў, Міністэр. Унутр. Спраў адзначае, што ў мысьль канстытуцыйна загарантаванай бясплатнасьці навучаньня, а таксама дзеля таго, што аплаты гэныя зачапляюць убогае насяленьне, браць гэных аплатаў ня трэба. Сьцьвярджаньне-ж уласнаручнасьці подпісаў трэба лічыць праўным абавязкам, які ўстановы бязумоўна павінны спаўняць.

П. п. ваяводам даручаецца правясьці расследаваньне, у якіх валасьцёх бяруць плату, уняважніць магчымыя пастановы датычна гэтых аплатаў і выдаць адпаведныя загады“.

Хай-жа нашы сяляне не паддаюцца на хітрыкі гмінных урадаў, якія баламуцяць іх, быццам ніякага цыркуляру „яшчэ не дасталі“.

„Беларуска-украінскі“ зьезд у Вільні. „Украінская дэмакратычная партыя“ на Валыні зьвярнулася да сваіх... братоў—„беларускіх грамадзянаў“ з Паўлюкевічавай „Тымчасовай“ (бо пакуль ідуць грошы ад п. дэлегата Рачкевіча) „Беларускай Рады“ з прапазіцыяй—апрача „кантакту“ з дзяржаўным скарбам Польскай Рэспублікі — зрабіць кантакт і паміж сабой. І „Тымчасовая Беларуская Рада“ пастанавіла згадзіцца на прапазіцыю Украінскіх „дэмакратаў“, стоючых таксама, як і беларускія,—„na żołdzie państwowości Polskiej“, і, ўвайшоўшы з імі ў паразуменьне, наладзіць супольны зьезд у Вільні.

Думаем, што ніякіх перашкодаў рабіць братаньню казённых беларусаў з казённымі ўкраінцамі ўрад ня будзе, бо ж супольны зьезд будзе і каштаваць скарбу таньней.

Добрага апэтыту, паны Паўлюкевічы і Оскілкі!

Гожа сказаць, што п. Оскілка разглядаецца ўкраінскім грамадзянствам акурат таксама, як усе гэныя Паўлюкевічы, Валэйшы, Косьцевічы—беларускім.

Царкоўныя справы. Ня гледзячы на ўсе стараньні польскага ўраду абасобіць „аўтакефальную“ праваслаўную царкву ў Польшчы ад уплываў Маскоўскага Патрыярха Ціхана, апошні не зракаецца кіраўніцтва гэтай царквой. Аб гэтым сьведчаць факты штодзеннага жыцьця.

У варшаўскай расейскай газэтце „За свабоду“ надрукавана вось такая толькі-што выданая рэзалюцыя Маскоўскага Патрыярха:

1) 7/II 1925 г. Пацьвярджаецца зробленае мною распараджэньне аб узьвядзеньні ў сан **арэіяпіскапа** Пінскага і Навагрудзкага высокапрэасьвячонага Пантэлеймона і аб нагароджаньні санам **пратаіерэя**—з узлажэньнем нагруднага крыжа — сьвяшчэньніка сяла Бытеня, Слонімскага благачыння, айца Лукаша Голода.

2) Прызываю благаслаўленьне Божае на шчырую працу на дабро Сьв. Праваслаўнае Царквы праваслаўнаму сэнатару Польскай Рэспублікі Вячаславу Васілеву сыну Багдановічу, а такжа **чэснаму** прасьвітарству (сьвяшчэньнікам), у Хрысьце дыяканству, богалюбнаму манашаству і праваслаўнаму Народу Польшчы, якія захавалі вернасьць канонам Сьвятой Царквы і сваім законным іерархам, ды паслухмяннасьць Маскоўскаму патрыяршаму пасаду.

3) Запытацца, ці ня вольна архіерэйская катэдра ў Слуцку, каб назначыць туды Архімандрыта Ціхана.

Трэба ўспомніць, што архіяпіскап Пантэлейман быў сасланы польскім урадам за адмову падпісаць нязгодныя з канонамі і з годнасьцю незалежнае Царквы, сфабрыкаваныя п. п. Стшалкоўскім і Пекарскім, „Тымчасовыя правілы“—і дагэтуль „сядзіць“ у „архіерэйскім вастрозе“—у манастыры—пад наглядам паліцыі...

Што датычыць архімандрыта Ціхана, дык яго ня так даўна польскі ўрад выслаў, як шкоднага „обцокраёўца“.

Паход „пястоўцаў“ на „Крэсы“. Як нас паведамляюць, партыя „Пяст“ склікае на 8 га сакавіка с. г. ў Вільні нейкі зьезд, на каторы „запрашэньні“ падпісаў „сам“ Вітас. Цікава тое, што такіх запрашэньняў ня прыслалі старым сябрам партыі, што тут для яе раней працавалі і стараліся; відаць, нават пястоўскія „Крэсоўцы“ нечым не дагадзілі сваім польскім таварышам, і партыя больш ліча на „сваіх“ людзей, якіх шмат цяпер наслала на „Крэсы“, дзеля гэтага і не навязывае кантакту з колішнімі сябрамі ў віленскім „Сойме“, каторы быў патрэбны толькі дзеля прылучэньня нашых „Крэсаў“ да „Мацежы“.

Ашуківаюць і Амэрыку. Адзін вучань Беларускае Гімназіі атрымаў 2/III—1925 г. ад братоў з Амэрыкі пісьмо, у якім быў выразак з польскае газэты, выдаванай у Чыкаго. Зьмест выразку наступны:

Z Polski.

Nowy polityczny proces Białorusinów.

Wilno.—W wileńskim sądzie okręgowym dnia 23 stycznia rozważana będzie sprawa 10-ciu uczniów wileńskiego gimnazjum białoruskiego oskarżonych o należenie do organizacji komunistycznej, mającej na cely oderwanie Białorusi zachodniej od Polski.

Вось, як вядзецца ў Амэрыцы польская прапаганда проці беларусаў: там баяцца бальшавікоў ня менш, чым у самой Польшчы, дык польскія „патрыоты“ з Вільні і шлюць туды падобныя выдумкі, якіх нават Обст не адважаецца друкаваць у сваей газэце!..

Паштова тэлеграфныя зносіны з ССРР. Нарэшце паштова-тэлеграфная канвэнцыя між Польшчай і ССРР падпісана, і з 15 сакавіка пачнецца ўжо правільны абмен простых і заказных (poleconych) пісьмаў, адкрытак, кніжак, усялякіх папераў, пробак тавараў і тэлеграмаў. Абмен цэнных пакетаў і пасылак пачнецца толькі цераз 2 месяцы. Што датычыць грашовых пераводаў і выпіскі газэтаў, дык аб гэтым пакуль-што няма гутаркі.

Напад бандытаў. У ноч на 2 сакавіка ў Вільні, на Абознай вуліцы, 4 бандыты напалі на дом Каз. Аскульскага, зьбілі гаспадара дому і забралі 50 злотых. Трое з іх арыштаваны.

„Хамства“. Пад такім загалоўкам віленскае „Słowo“ апісывае запраўды дзікі факт, характарны для тутэйшага польскага грамадзянства. На адным вялікім балю на карысьць бедных публіка паабрывала ўсё кветкі з вазонаў, якія былі ўзяты ў садоўніка дзеля прыхарошаньня балёвае салі. Гэты вандалізм урэзаў бедных на некалькі сот злотых, бо садоўніку прышлося заплаціць за зрабаваныя „культурнай“ публікай кветкі.

ГРАМАДЗЯНЕ! пасяпшыце да 31 сакавіка (марта) гэтага году падаць праз паўнамоцнікаў Школьнаму Інспэктару дэклярацыі аб тым, што вы жадаеце, каб у вашай школе навука выкладалася ў беларускай мове.

Карэспандэнцыі.

„Тры зоркі“.

(М-ко Язно, Дзісьненскага пав.).

Досіць часта прыходзіцца чытаць у газэце аб нашым мястэчку і аб нашых „чынах“. Дзеля гэтага я пазволю сабе ўспомніць толькі аб трох „зорках“, якія ёсьць на нашым небасхіле і якія зацямняюць яго: гэта пан войт, пісар і паштар. Аб першых двух досіць гаварылася і ў нашай газэце. Няма чаго казаць больш, як сказана, аб пану войце Сьпірыдовічу, важным ад нядаўдага часу, пану, які сядзіць на сваім войтаўскім „пасадзе“, начапіўшы на нос „пэнснэ“ ў залатой аправе, і сеець кругом сябе жах і няпраўду. Я не хацеў-бы казаць ні слаўца аб нашым пісару Краську-ўдальцу, які „неасьцярожна“ абышоўся з партрэтам пана Прэзыдэнта на адным з вясельляў, бо зроблена было гэта ў прысутнасьці мяйсцовай паліцыі, і яе дзела даць аб гэтым сваё апошняе слова. Я хачу некалькі слоў напісаць аб трэцяй, толькі што падняўшайся „зорцы“, аб нашым начальніку пошты.

Мала ён яшчэ тут жыў, але хто яго ня ведае? Асабліва добра знаёмы з ім чытачы газэты „Беларуская Доля“. Прыдуць на пошту за газэткай, а пан начальнік затрымлівае і давай чытаць лекцыю. Люба ня люба, але мусіш начальства выслухаць. І што ён толькі не нагавора! Што „Беларуская Доля“—газэта „бальшавіцкая“, што няма на сьвеце газэты лепшай, як расейская „За Свободу“, самая „пожондна“ газэта ёсьць „Грамадзкі Голас“ і што „наагул“ лепш ня

чытаць і ня выпісываць беларускіх газэт. „Лекцыя“ цягнецца іншы раз мінут 30, і бедны слухач мусіць выслухаць усю галімацью, бо баіцца прарваць пана начальніка.

Дужа добра-б было, каб паслы заняліся гэтай справай і пасадзілі пана начальніка на сваё мейсца. Ведама, „зорка“ маленькая. Як паднялася няждана, так і зайдзе негадана. Але, мятучы хату, трэба вымятаць і дробнае сьмяцьцё.

Пане начальніку, агітуйце, колькі хочаце, але памятайце, што газэту выпісываем мы тую, якую лічым для нас патрэбнай, а ваша агітацыя толькі ўмацоўвае нашу веру ў тое, што мы не памыліліся. Не мазоль-жа, пане, дарэмна языка і трымайся ляпей свайго простага абавязку. Нас-жа беларусаў ня вам,ператварыць у палякоў ці маскоўцаў. **Краска.**

Нядоля запашнікаў.

(М-ка Курыловічы, Язненскай гм. Дзісьнен. пав.).

Прышла вясна. Ізноў паказаліся бесканечныя вазы, нагружаныя розным хатнім дабыткам, бедных запашнікаў. Колькі іх? Трудна аблічыць. Кожны год снуюць яны ад самых Каляд па дварох і фальварках, каб знайсьці сабе хоць чуць-чуць падхадзячае жыцьцё. Кожны год надзеюцца на нейкую палёгку, на нейкі лепшы лёс. Але... мары ашуківаюць. Замест зямельнай рэформы, замест палёгкі ад валадароў маёнткаў і фальваркаў, год ад году ставяцца ім усё горшыя і горшыя варункі. Яшчэ год, два, і пахаць зямлі ня будзе жаднай магчымасьці, бо галодная сьмерць забясьпечана, як пры працы, так і бяз працы.

У нас у м. Курыловічах у пана Мурашова пастаўлены, напрыклад, вось якія варункі: запашнік як быццам атрымлівае палову ўсіх збораў, але павінен яшчэ спахаць і на 4 сахі, застаўленых на пана. Ён-жа плоціць стойку і кватэрныя падаткі; павінен вывезьці ў двор ад кожнай сахі па 4 мэтры каменьня, высеч і вывезьці па 2 саж. дроў, па аднэй саж. дроў завязьці ў Дзісну (15 вёр.), раз у месяц зьезьдзіць на ст. Зябкі (20 вёр.), больш як вярсту, загарадзіць плот і навазіць лесу на падруб хлявоў. Ды і сьвяткаваць мае права толькі нядзелі ды гадавыя сьвяты, а ўсе дні, якія зьяўляюцца для нас, беларусаў, дарагімі, асьвячонымі старадаўнымі звычаямі, павінны вырачыся па загаду нашых расейска-польскіх абшарнікаў.

Вось маленькі прыклад. І яшчэ пастаўлены варункі панам, якога лічылі дагэтуль не найгоршым, і які ў свой час нават як быццам і ня чураўся нас, беларусаў. Відаць, афіцэры ды асаднікі, на карысьць якіх радня Мурашова (нават і жонка) ставіла ў Дзісьне спэктаклі, перавярнулі і гэтую сямейку на свой капыл. А колькі іншых крыўдаў!.. **„Запашнік“.**

Наша адбудова.

(М-ка Моўчадзь).

Моўчадзь адбудоўваецца. На быўшым-царкоўным агародзе у працягу аднаго году за грошы з Амэрыкі жыды выбудавалі больш за 15 дамоў. Гэтую частку места назвалі жартаўнікі Н'юёркам. Тут-жа выбудавалі каапэратыўны дом.

На другі бок царквы будуецца дом для доктара і касьцёл. Тут-жа будуецца і дом для пошты. Гміна выбудавала сабе дом на пляцу, належачым да школы, і часткаю з школьнага матар'ялу. Другую частку матар'ялу, адпушчанага на школу, выкарыстоўваюць цяпер для „казы“. А дзе-ж будынак для школы? Ці мае права ўлада зганяць штрафамі дзяцей у школу, якая не адпавядае гігіенічным вымаганьням?..

Ня гледзячы на тое, што служачыя гміны ўсе беларусы і нават праваслаўныя, гміна не сьцьвярдзіла подпісаў сялян з Кузявіч і Храмова, якія дамагаліся беларускай школы.

Цяпер ужо ёсьць цыркуляр у гміне, сьцьвярджаць подпісы на паданях аб адчыненьні школ. Гміна толькі ня можа згадзіцца на тое, каб польская школа была пераробленa на беларускую.

З жыцьця нашай вёскі.

(Вёска Пастарыне, Косаўскага пав.).

Ня помню якога чысла гэтае было. Позным вечарам прыехалі два пастарунковыя з Вацаўскага пастарунку. Помніцца добра, адзін з іх быў пад нумарам 2.992. Добра ведама ўсім, што „нашыя“ пастарунковыя „так“ па вёскам ня езьдзяць, а калі і прыяжджаюць, дык іх павінны абавязкова сустрачаць з хлебам і гарэлкаю. Хто ня знае, як нашы сяляне рады гэтым „дарагім гасьцям“! Вось, гэтым разам не знайшлося нікога, хто-бы прыняў іх „парадкам“. Прагнявіліся „нашы дарагія госьці“ і пайшлі шукаць непарадкаў.

Але як і з чаго пачаць?! „mądre głowy“ хутка дадумаліся.

„Дзе варта?“—пытаюць паліцыянты ў солтыса — „недзе стаіць“, адказываець апошні.

Варту знайшлі на вячорках, куды яна зайшла закурыць. Вартавалі тагды Рыгор Прыступчык і Рыгор Галдушка.

Паліцыянты пачалі пісаць пратакол. Адзін з іх кажа: „Po co to? rzuć, to zbytki“, але-ж першы настаяў на сваім, і пратакол быў напісаны.

На другі дзень прыяжджаюць гэтыя самыя паліцыянты, паклікалі Прыступчыка ды Рыгора Галдушку. Гэтым разам знайшлася зараз бутэлька гарэлкі, скавародка яешні, ды гэтым справа й скончылася.

Мужычок.

Нашы дарогі і масты.

(З Навагрaдчыны).

Дарога паміж м. Далятычамі і Любчай аж да вясны 1924 г. дыхала нямецкаю направаю. Езьдзіць і хадзіць па ёй была ўжо чыстая мука, калі не казаць, што не магчыма. Нарэшце на гэты непарадак зьвярнуў увагу войт Любчанскай гміны п. Шыкаловіч. Па яго загаду солтысы некалькіх сумежных вёсак сагналі іх жыхароў пехатою і з фурманкамі ладзіць гэтую дарогу. Пачалі валіць на дарогу хворост і прысыпаць яго пяском, і ўсе цешыліся, што наастатку можна будзе па ёй езьдзіць. Направа цягнулася некалькі дзён і кончылася тым, што дарогу завалілі хворастам, якога не закідалі зямлёй. Кончылася сяўба, кончыўся і рамонт. Чаму так сталася, дык хто яго ведае: ці п. Шыкаловічу не хапіла розуму, ці цярплівасьці. Але цяпер па дарозе ўжо і зусім ехаць немагчыма, бо конь можа ногі паламаць.

Ня ў лепшым стане і масты на нашых дарогах. Замест іх маем якіясь фартап'яны. У сухую восень мужычкі ігралі і скакалі каля гэтых фартап'янаў, але як прыйдзе мокрая вясна, дык не адзін будзе і плакаць. Цяпер то, як дзе праломіцца гэты „фартап'ян“, дык „мужыкі“ ладзяць яго хворастам, пырнікам, бульбоўнікам, — хто чым можа. А што будзе вясной, як пырніку ня будзе?

Мусіць „мала“ бралі падаткаў „drogowych“, каб замест „фартап'янаў“ пабудаваць звычайныя масты?

Далятыцкі бадзяка.

Наш войт.

(Сіняўская гміна, Нясьвіжскага пав.).

Наш войт pan Jukowski вельмі дасьціпны чалавек. Вось, як ён нам „наладзіў“ пошту.

Яшчэ ў 1922 годзе, каб людзі ня езьдзілі на стойку, ён сабраў грошы з усяе гміны і згаварыўся з Шлёмай Тарабурам, каб той за грошы трымаў пошту ў гміне. Той два гады прадзяржаў пошту, але грошы войт яму ня даў. Справа пайшла ў суд, і судзьдзя прысудзіў спагнаць з нас па раскладцы войта належную суму зярнём. Войт сабраў многа хлеба і абяцаўся купіць каня і калёсы дзеля сваей пошты. Але так мы іх і бачылі! А ў студзені той-жа войт сабраў сход і заявіў, што ў 1925 годзе мы павінны ізноў даваць стойку!.. **В. К.**

Хоць нямеленае еш.

(Вёска Жухавічы, Нясьвіжскага пав.).

Ёсць у нас у вёсцы Жухавічах млын князя Сьвятаполк-Мірскага. Стаіць гэты млын даўно. Калісьто трымалі яго арандатары жыды і мерку за памол бралі на вока (без вагі), але кажуць людзі, што больш як два фунты з пуда ня выходзіла. Потым падаражэла, можа і ім арэнду падбавілі—няведама, але пачалі важыць і браць з пуда па тры фунты.

Цяпер млын трымае сам князь. Браў і ён па тры фунты аж да гэтай восені. У восень пачаў браць з млыва замест трох — 4, з крупаў (пансаку) замест пяці—ажно 8, і з пытлю замест шасьці — 8 фунтаў. Няведама, ці то ў яго падаражэла тая дармавая вада, што цячэ ў нашых берагох, загапляе і рве нам сенажацьці і пашу, ці, можа, як кажуць, зьбірае на шапку сабе (бо зімой і ўлетку ходзіць бяз шапкі), але-ж нашаму селяніну палегчыла (ведама ж, у кішэні).

Ніхто ня цікавіцца тым, як трудна нам гэтае зярнё дасталася. Колькі крывавых мулякоў, колькі бяссонных начэй каштавала яно. Колькі разоў, узьняўшы рукі ўгору, прасіў ён, каб „там“ пачакалі з дажджом, а гэттака ўнізу кленчыў, просячы, каб пачакалі з стойкаю, ці з абозам, не адрывалі яго ў гэтую дарагую часіну, каб далі яму сабраць з поля.

Нікто ня цікавіўся і тым, якая ж часьць, колькі засталося селяніну за яго працу на аплату ўсіх „часьцей“, як то: за страхоўку—часьць (ды й велькая), налог грунтовы — часьць, налог гмінны—часьць, налог соймікавы—часьць, за скаціну дамовую — часьць, ды ўсіх іх і не пералічыш.

Працаваў селянін, трудзіўся, а яго труд разабралі па часьцёх, і засталося яму за яго працу гэтулькі, што няма з чаго і за памол аддаць—хоць цэлае зярнё еш, як дзікары калісь-то. **Гарамыка Янка.**

Юрыдычныя парады.

1) Матаўшу Чарнецкаму.

I) За праданага каня брат можа дахадзіць толькі шкоды.

II) З зямлі і будовы высяліць могуць, калі гэта зямля належала да мачыхі.

III) Права на будову залежаць ад таго, на чыей зямлі і на чые грошы пабудавана; калі на бацькаўскай зямлі і за грошы з агульнай гаспадаркі, то можаце карыстацца з іх.

IV) Калі бацька памер перад 1912 г., то сёстры маюць права на $^{1}/_{14}$ часьць; калі памер пасля 1912 г. і перад 1922, то на $^{1}/_{7}$, а калі памер па 1 ліпня 1922 г., то нароўні с брацьмі.

2) А. Сінкевічу.

Пытаньні: 1) Зямля куплена у 1912 годзе, прызнана на бацьку, бацька памер у 1915 годзе, а матка памерла ў 1917 годзе; нас асталася 3-х братоў і 1 сястра, якую выдалі замуж у 1918 годзе і выпасажылі, але папераў ніякіх аб выпасажаньні ня маем. Ці можаць сястра адсудзіць зямлі і якую часьць?

2) Пазычаны грошы аднаму чалавеку ехаць у Амэрыку—160 руб. Ён у Амэрыку не паехаў і грошай не аддаў да гэтага часу. Судовай справы за доўг не вялося, грошы пазычаны пры сьведках, і сьведкі тыя ёсьць. Ці можна ўзыскаць і сколькі злотых?

Грошы пазычаны ў 1913 годзе.

Адказы: 1) Можа адсудзіць сёмую часьць, але пасаг трэба адлічыць з гэтай часьці.

2) Калі на пазычаныя грошы расьпіскі няма, то даходзіць судом ня можна, сьведкі на гэта не дапускаюцца.

БАЦЬКІ! не пазьнецеся зацьверджваць і складаць Школьнаму Інспэктару дэклярацыі аб жаданьні навучаньня вашых дзетак у беларускай мове, бо тэрмін даны толькі да 31 сакавіка (марца) с. г.

Паштовая скрынка.

Атрымана: ад Язэпа Хільмана, А. Нікіцюка, Якуба Лісюка, Сідарэвіча, Яня Грэцкага, Юльяна Дамашэвіча, Т. Куляшэвіча, Пятра Хмялеўскага, Базыля Кавальчыка, Рыгора Волчыка, Гальяша Мацуковіча, Т. Семянюка, Адама Станкевіча, Трафіма Троцкага, Яна Курловіча, Віктара Хвядчэні, Міхала Скока, Рамана Волчыка, Рамана Макарэвіча, Міхала Верамейчыка, Вінцука Ляўковіча, Лукаша Якубовіча, Пятра Альшэўскага, Дзяніса Саўчынскага, Рыгора Гаўрылюка, Максіма Вішэнькі, Базыля Бартнічука, Андрэя і Максіма Міхайлоўскіх, Аляксандра Шпака, А. Касовеца, Антона Оскерка, Аніськевіча, Аляксандра Люткевіча, Аляксандра Катрача, Максіма Гвозьдзіка, Піліпа Цярэшкі, Арсена Сьвяртока,—**па 2 зл.**

Ад Рамана Куцэвіча, Язэпа Цыунэля і Максіма Сімановіча—**па 3 зл.**

Ад Мікалая Тарасэвіча, Сэрафіма Татарына, Аляксея Казла, М. Баліцкага, Уладзімера Бэзушка, Мікалая Трафімчыка, Я. Сініцкага, Яна Шудзейкі, Паўла Сэргуна, А. Лук'янёнка, Аляксандра Паткевіча, Яна Боўсюка, Солтыса вёскі Гаўрылкавічы, Кузьмы Здановіча, Язэпа Трыбухоўскага, Л. Патрашкевіча, Аляксандра Куліка, Міхала Вашке, М. Мажэйка, Пятра Ярэцэвіча, Аляксандра Раецкага, Рагулі, Базыля Кучэнюка, Язэпа Шухно, Д. Марчука, А. Стасевіча, Сяргея Булаўчыка, Пятра Каморніка, кс. А. Роўша — **па 4 злоты.**

Ад Язэпа Таранды, Марка Казлоўскага, Пятра Сяўрука, Мікалая Юшкі—**па 5 зл.**

Ад Аўгеніі Барсукевіч, Пятра Канона, Уладзімера Шлеменя, Карпа Купцеля, Солтыса вёскі Острова, Арцёма Казака, Аляксандра Бохана, Пятра Букато, В. Чэховіча, П. Белановічавай, Данілы Дожына, Тамаша Кузьмы.

Ад Сідара Грышчука і Л. Шутовіч—**па 7 зл.**

Яна Марчука—**7 зл. 50 гр.**

Ад А. Бусько, Аўгена Мамчыца і Барыса Гардзея—**па 8 зл.**

Ад Юрья Сабалеўскага, Пятра Іванава, Яна Шэйбака, Аляксандра Вільчыцкага і Максіма Дожына—**па 10 зл.**

На прэсавы фонд.

Атрымалі: ад В. Пратаса (сабраные па ахвярадаучаму лісту)—18 злотых. Ад А. Пракапені (па ахвярадаўчаму лісту)—38 зл. 20 гр. Ад С. Матэцкага за прададзеныя газэты—6 зл. 75 гр. Ад Т. Паўлоўскага (праз Л. Зайца)—9 зл. 10 гр. Ад. М. Лебядзінскага—5 зл. 80 гр.

ГРАМАДЗЯНЕ! калі войт адмовіцца ад пасьведчаньня падпісу на дэклярацыі — паведамляйце аб гэтым безадкладна Цэнтр. Бел. Шк. Раду.

Рэдактар-Выдавец **Антон Пракапеня.**

Друкарня **Н. Левін і Сын.** Вільня, Нямецкая 22.